

Sygn. akt II AKa 95/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 sierpnia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący: SSA - Małgorzata Janicz (spr.)

Sędziowie: SA - Hanna Wnękowska

SA - Józef Ciurko

Protokolant: sekr. sąd. Łukasz Jachowicz

przy udziale Prokuratora Hanny Gorajskiej-Majewskiej

po rozpoznaniu w dniu 12 sierpnia 2016 r.

sprawy z wniosku B. S. o odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z niesłusznego tymczasowego aresztowania

z powodu apelacji wniesionych przez pełnomocnika wnioskodawcy i prokuratora

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 9 listopada 2015 r.

sygn. akt XII Ko 106/14

I. zaskarżony wyrok uchyla w całości w części dotyczącej zadośćuczynienia i w tym zakresie sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania, w pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy ;

II. kosztami postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 9 listopada 2015 r. w sprawie XII Ko 106/16 z wniosku **B. S.** przeciwko Skarbowi Państwa o odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z niesłusznego tymczasowego aresztowania w sprawie Prokuratury Okręgowej w Warszawie sygn. akt V Ds. 175/09 zakończonej prawomocnym postanowieniem z dnia 27 czerwca 2011 r. o umorzeniu śledztwa; na podstawie art. 552a § 1 k.p.k. i art. 554 §4 k.p.k. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy B. S. kwotę 20.000 (dwadzieścia tysięcy) złotych tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty; w pozostałym zakresie wniosek o zadośćuczynienie i odszkodowanie oddalił; kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Apelację od tego wyroku wniósł **pełnomocnik wnioskodawcy** wnosząc o zmianę wyroku w następujący sposób:

I. zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy B. S. kwoty 1.500.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wraz z odsetkami ustawowymi od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty;

II. zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy B. S. kwoty 615.385,69 zł tytułem odszkodowania wraz z odsetkami ustawowymi od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

1. obrazę prawa materialnego w postaci art. 552 § 1 i 4 k.p.k. i art. 361 § 1 i 2 k.c. poprzez bezzasadne, sprzeczne z zasadami logiki i doświadczenia życiowego, a także sprzeczne ze zgromadzonym materiałem dowodowym:

a) ograniczenie zakresu zwykłych następstw zatrzymania i tymczasowego aresztowania

b) utożsamienie aspektu „bezpośredniości” skutków zatrzymania i tymczasowego aresztowania z czasem trwania tych skutków

c) utożsamieniu skutków zatrzymania ze skutkami toczącego się przeciwko wnioskodawcy śledztwa

d) błędną ocenę hipotetycznych możliwości zarobkowych i pozycji wnioskodawcy na rynku pracy w sytuacji, gdyby zatrzymanie wnioskodawcy w dniu 23 września 2009 r. nie miało miejsca

a w konsekwencji oddalenie wniosku o przyznanie odszkodowania, wbrew zasadzie pełnego odszkodowania należnego wskutek istnienia adekwatnego związku przyczynowo-skutkowego pomiędzy tymczasowym aresztowaniem a szkodą wnioskodawcy;

2. błąd w ustaleniach faktycznych, mający wpływ na treść wyroku, a polegający na zanegowaniu przez Sąd faktu, iż już w dniach 23 - 24 września 2009 r. nastąpiły głębokie i nieodwracalne negatywne skutki, jakie poniósł B. S., pomimo, że wnioskodawca nie miał wówczas nawet postawionego zarzutu, a był jedynie osobą zatrzymaną;

3. błąd w ustaleniach faktycznych, mający wpływ na treść wyroku, a polegający na błędnym uznaniu przez Sąd, iż postawa świadka P. B. (1) wobec wnioskodawcy jest reprezentatywna dla wszystkich członków branży wydawniczej, w sytuacji gdy świadek P. B. (1) to jedna z absolutnie nielicznych osób, które po zatrzymaniu zdecydowały się nie zrywać kontaktu z wnioskodawcą;

4. błąd w ustaleniach faktycznych, mający wpływ na treść wyroku, polegający na pominięciu przyczyny powstania po stronie wnioskodawcy zadłużenia wobec ZUS i następnie zawarcia przez wnioskodawcę ugody z ZUS, którą to przyczynę stanowiła okoliczność niezależna od wnioskodawcy, tj. wypadek w trakcie pracy;

5. błąd w ustaleniach faktycznych, mający wpływ na treść wyroku, polegający na błędnym uznaniu przez Sąd Okręgowy, że przyznane wnioskodawcy odszkodowanie w kwocie 20.000,- zł jest kwotą adekwatną do wysokości szkody doznanej przez wnioskodawcę wskutek normalnych następstw niewątpliwie niesłusznego zatrzymania i tymczasowego aresztowania;

6. błąd w ustaleniach faktycznych, mający wpływ na treść wyroku, polegający na błędnym uznaniu przez Sąd Okręgowy, że przyznane wnioskodawcy odszkodowanie w kwocie 20.000,- zł zadośćuczynienia wypełnia wymóg kwoty adekwatnej do zadośćuczynienia wnioskodawcy za krzywdę doznaną wskutek niewątpliwie niesłusznego zatrzymania i tymczasowego aresztowania;

7. ograniczenie przez Sąd przy ocenie kwestii zadośćuczynienia, negatywnych doznań i skutków wnioskodawcy jedynie do doznań i skutków, które wystąpiły w sześciodniowym okresie pozbawienia wnioskodawcy wolności, a w konsekwencji ograniczenie kwoty przyznanego zadośćuczynienia;

8. uwzględnienie przez Sąd skutków zatrzymania i aresztowania jedynie w sferze emocjonalnej i psychicznej pokrzywdzonego, bez uwzględnienia jednoczesnej utraty przez wnioskodawcę dobrego imienia, towarzyszącemu wnioskodawcy ostracyzmowi zawodowego i społecznego, utraty kontaktów branżowych i towarzyskich.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje: apelacje w części dotyczącej rozstrzygnięcia w zakresie przyznanego wnioskodawcy zadośćuczynienia, w szczególności apelacja prokuratora, okazały się zasadne i spowodować musiały uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Warszawie. W zakresie zaś oddalenia wniosku o przyznanie odszkodowania zarzuty apelacji pełnomocnika wnioskodawcy uznać należy za chybione, przeto wnioski zawarte w środku zaskarżenia nie mogły zostać uwzględnione.

W zakresie odszkodowania, odnosząc się do poszczególnych zarzutów, które sprowadzają się do kwestii związanych z błędem w ustaleniach faktycznych mającym wpływ na treść orzeczenia, a w zasadzie błędną oceną dowodu w postaci zeznań świadka P. B. (1), czy też dokumentacji z ZUS (pkt.3,4) , negacji negatywnych skutków tymczasowego aresztowania (pkt. 2), czy też wreszcie zarzutów obrazy prawa materialnego, tj. art. 552§1 i 4 k.p.k. i art. 361§1 i 2 k.c. (pkt.1a,b,c,d) stwierdzić należy , iż nie są one zasadne.

Wbrew twierdzeniom apelującego, uprawniony będzie pogląd , iż Sąd Okręgowy, przeprowadzając postępowanie, po raz kolejny w tej sprawie, nie popełnił błędów w zakresie gromadzenia dowodów, dotyczących kwestii odszkodowawczych, ani też błędów w ich ocenie. Ocenę tę uznać należy za kompleksową, wszechstronną i dokładną, a wywód Sądu zawarty w pisemnych motywach zaskarżonego orzeczenia jest logiczny i klarowny, daje możliwość przedłożenia argumentów, które źródło swoje mają w dowodach i ich ocenie.

Na wstępie stwierdzić należy, iż co do zasady, wobec umorzenia postępowania karnego prowadzonego przeciwko wnioskodawcy, w oparciu o art. 17§ 1 pkt 1 k.p.k. (co do zarzutu popełnienia przestępstwa z art. 228§ 1 i 3 k.k.), oraz w oparciu o art. 17§ 1 pkt 2 k.p.k. (co do zarzutu dokonania czynu z art. 230§ 1 k.k.), złożenie przez B. S. wniosku na podstawie przepisów rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego jest zasadne. Aktualny jest bowiem pogląd wyrażony w dotychczasowym orzecznictwie, iż w wypadku umorzenia postępowania z przyczyn określonych w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k. ocena niesłuszności tymczasowego aresztowania musi być taka sama jak w przypadku uniewinnienia z tych właśnie przyczyn (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2001 r., sygn. akt II KKN 129/01). Niewątpliwa niesłuszność tymczasowego aresztowania będąca - zgodnie z art. 552 § 4 k.p.k. - podstawą odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, występuje bowiem w dwóch różnych sytuacjach procesowych. Po pierwsze, ma miejsce wówczas, gdy tymczasowe aresztowanie zastosowano z naruszeniem przepisów prawa. Po drugie - wówczas, a taką sytuację odnieść należy do realiów sprawy rozpoznawanej, gdy w świetle okoliczności znanych w chwili zastosowania tymczasowego aresztowania mogło by być ono oceniane jako słuszne, niemniej w świetle całokształtu okoliczności sprawy, w szczególności treści końcowego orzeczenia okaże się, że stosowanie tego środka zapobiegawczego słuszne nie było. Powyższe wynika z rodzaju odpowiedzialności Skarbu Państwa, która to odpowiedzialność opiera się na zasadzie ryzyka. Z tego punktu widzenia za niewątpliwie niesłuszne należy uznać także każde tymczasowe aresztowanie oskarżonego, wobec którego postępowanie zostało umorzone (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2015 r. sygn. akt. V KK 417/14). Poza sporem jest także i to ustalenie, iż wobec wnioskodawcy stosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania w okresie od 23 września 2009r do dnia 28 września 2009r, a więc przez łączny okres 6 dni.

W dalszym ciągu przypomnieć należy, iż sprawa niniejsza była już dwukrotnie poprzednio rozpoznawana przez sądy I i II instancji, przy poprzednim rozpoznaniu, Sąd Apelacyjny (sygn. akt. II AKa 357/14), po raz drugi zwrócił uwagę na konieczność ustalenia kwestii bezpośrednio szkodliwych skutków stosowanego tymczasowego aresztowania, nie zaś skutków takich, które nie wynikały ze stosowania środka zapobiegawczego, a z innych okoliczności, czy to z treści przedstawionych zarzutów, czy też z prowadzonego postępowania przygotowawczego i wszystkich dolegliwych okoliczności, jakie niewątpliwie są immanentną jego częścią, a dotyczą sytuacji osoby podejrzanej o dokonanie przestępstwa.

Wbrew twierdzeniom zawartym w apelacji pełnomocnika wnioskodawcy ,powtórzyć trzeba, iż Sąd Okręgowy poczynił w tej kwestii właściwe ustalenia faktyczne , nie popełnił błędów ani w obszarze gromadzenia dowodów, ani ich oceny.

Śledząc pisemne motywy wyroku, uznać należy, iż Sąd I instancji wziął pod uwagę wszystkie okoliczności, które pozwalają na ocenę zasadności złożonego wniosku o odszkodowanie. Wobec twierdzeń wnioskodawcy, iż powodem niemożności znalezienia zatrudnienia po dniu 30 września 2009r był fakt jego zatrzymania i tymczasowego aresztowania, przy ustalaniu powyższej okoliczności oparł się Sąd Okręgowy na ocenie zgromadzonych dokumentów oraz zeznań świadków. Przede wszystkim dotyczy to oceny zeznań świadków K. Ł. i J. J. (1). Podkreślić należy, iż z racji zajmowanych stanowisk, świadkowie ci mieli największą wiedzę na temat rodzaju wykonywanych przez wnioskodawcę obowiązków, charakteru świadczonej pracy, kondycji spółki (...) oraz danych dotyczących procesu jej komercjalizacji, wreszcie co ważne, okoliczności towarzyszących rozwiązaniu stosunku pracy z wnioskodawcą.

Przypomnieć wobec tego wypada, iż K. Ł., który pełnił wówczas funkcję wiceministra Skarbu Państwa odpowiedzialnego za funkcjonowanie spółki (...) będącej w fazie przekształceń zeznał, że sam charakter przedstawionych wnioskodawcy zarzutów o charakterze korupcyjnym, o których to Ministerstwo wiedzę szczegółową miało nie tyle z informacji medialnych ale zawiadomienia prokuratury, zmuszał właściciela spółki do odwołania i zmiany prezesa. Świadek podkreślił, że gdyby chodziło o innego rodzaju zarzuty, wnioskodawca dalej byłby prezesem. Zarzut o charakterze korupcyjnym był na tyle istotny, że uniemożliwiał nawet zawieszenie wnioskodawcy w pełnieniu obowiązków prezesa i oczekiwania na zakończenie toczącego się postępowania. Treść zarzutu wreszcie, zgodnie z §10 umowy o pracę z dnia 29 września 2008r uzasadniała rozwiązanie umowy o pracę z B. S. (vide str. 60-66 akt osobowych) Medialność sprawy wpłynęła na szybkość i zdecydowaną reakcję Ministerstwa. Tymczasowe aresztowanie jedynie wzmagало charakter oskarżenia o korupcję. Znamienne jest porównanie, którego użył świadek zeznając przed Sądem Okręgowym, z którego wynika, iż gdyby B. S. podejrzewano o spowodowanie wypadku drogowego, jego sytuacja byłaby zupełnie inna (vide protokół rozprawy z dnia 09 października 2015r). Świadek J. J. (1), pełniący wówczas funkcję pełnomocnika Skarbu Państwa do kontaktów z (...) zeznał, że powodem odwołania wnioskodawcy był zarzut korupcyjny, a nie tymczasowe aresztowanie. Także świadek J. R. zeznała, iż bezpośrednim powodem zakończenia związku z B. S. było to, że wyjechał z inną kobietą do gospodarstwa agroturystycznego, a także pośrednio, prowadzenie postępowania i zarzut korupcyjny, a także fakt, iż świadek była w związku z tą sprawą przesłuchiwana w Prokuraturze we W. . Zeznania wymienionych powyżej świadków, zilustrowane w pisemnych motywach zaskarżonego orzeczenia cytatami z protokołów rozpraw, były przedmiotem wnikliwej oceny Sądu I instancji (vide strona 38-45 uzasadnienia wyroku). Wobec ich treści, ocenę tę należy podzielić. Brak jest, jakichkolwiek powodów aby świadkowie ci zeznawali nieprawdę. Ustalenie bezpośredniości szkody związanej z tymczasowym aresztowaniem w sprawie takiej jak rozpoznawana nie było zadaniem łatwym, bowiem bez wątpienia wystąpiły negatywne skutki toczącego się przeciwko wnioskodawcy postępowania karnego. Także z uwagi na medialne nagłośnienie sprawy, choć jak wynika z załączonych do akt informacji o treści publikacji, miały one różnorodny charakter, a sam wnioskodawca także wyjaśniał na ich łamach swoją sytuację. Wbrew twierdzeniom apelującego, Sąd Okręgowy wszelkie niedogodności dostrzega, jednak, co należy przede wszystkim odnieść do okoliczności dotyczących ustalenia kwestii odszkodowawczych, słusznie, nie wiąże ich bezpośrednio z tymczasowym aresztowaniem, a z treścią postawionych zarzutów i prowadzonym postępowaniem przygotowawczym, co w sposób właściwy i bardzo dokładny argumentuje w pisemnych motywach zaskarżonego orzeczenia. Rzecz właśnie w tym, że regulacje zawarte w rozdziale 58 Kodeksu postępowania karnego wskazują, iż ustawodawca nie przewidział w tym trybie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za samo bezpodstawne postawienie kogoś w stan podejrzenia o popełnienie przestępstwa i prowadzenie postępowania przeciwko niemu.

Odpowiedzialność odszkodowawcza Skarbu Państwa na podstawie przepisów tego rozdziału Kodeksu postępowania karnego ograniczona została do bezpośrednich następstw niesłusznie orzeczonej kary lub niezasadnie stosowanych w toku postępowania karnego środków przymusu. Nadmienić także należy, wracając do realiów sprawy niniejszej, iż Sąd Okręgowy ocenił także okoliczności dotyczące sytuacji wnioskodawcy po rozwiązaniu umowy o pracę (vide strona 45-51 pisemnych motywów zaskarżonego orzeczenia), a więc jego możliwości zatrudnienia, perspektyw pracy w Wydawnictwie, a także drogi zawodowej i wysokości osiągniętych w przeszłości dochodów. Wbrew twierdzeniom apelującego, Sąd Okręgowy nie pominął kwestii związanych z całościową analizą zobowiązań publiczno-prawnych B. S., w tym zaległości w ZUS. Oceniając depozycje wnioskodawcy w kontekście zgromadzonej dokumentacji i zeznań świadków (m.in. P. B., J. S.,), nie pominął także tej części zeznań, w której wnioskodawca wspominał o przyczynie

zadłużenia w ZUS (vide str.1226 akt postępowania, str. 27 pisemnych motywów zaskarżonego orzeczenia, pkt 4 apelacji). Z tych właśnie względów zarzuty apelacji z pkt 1 nie zasługiwały na uwzględnienie. Nie jest zasadny zarzut z pkt 3 apelacji. Przypomnieć bowiem należy, iż ciężar dowodu w sprawach o odszkodowanie za niesłuszne tymczasowe aresztowanie ciąży na wnioskodawcy. Fakt iż z zeznań świadka P. B. wynika jednoznacznie, że nie wszyscy odwrócili się od wnioskodawcy po ujawnieniu pod jakimi zarzutami został on zatrzymany przez (...), nie może przesądzać, jak chce apelujący, iż jest to wypadek odosobniony i dlatego nie powinien być brany przez Sąd pod uwagę przy ocenie materiału dowodowego Ocena dowodów, przeprowadzona kompleksowo, pozwala na jednoznaczne ustalenia, iż brak jest podstaw do przyjęcia, że tymczasowe aresztowanie B. S. w dniach od 23 września do 29 września 2009r było bezpośrednią przyczyną utraty zatrudnienia w (...). Dodać także należy, iż nie bez znaczenia jest fakt, że umowa o pracę uległa rozwiązaniu za porozumieniem stron, gdyż takie rozwiązanie wybrał sam wnioskodawca (vide zeznania świadka J. J. z rozprawy z dnia 4 września 2015r). Tytułem zaś uzupełnienia wyводу nadmienić trzeba, że oddalenie wniosku o odszkodowanie nie wyklucza możliwości dochodzenia roszczeń odszkodowawczych opartych na innych podstawach prawnych i wskazujących na inne okoliczności leżące u podstaw roszczenia, aniżeli samo niezasadne stosowanie tymczasowego aresztu.

Jeśli zaś chodzi o tę część zaskarżonego orzeczenia, która dotyczy wniosku o zadośćuczynienie, w ocenie Sądu Apelacyjnego zarzuty apelacji, w szczególności argumenty środka zaskarżenia wniesionego przez prokuratora, zasługiwały na uwzględnienie.

Przypomnieć wobec tego należy, iż zatrzymanie wnioskodawcy odbyło się w dniu 23 września 2009r. Wnioskodawca początkowo umieszczony został w P. (...)na T., przy ul (...) w W., w której przebywał do dnia 26 września 2009r. Osadzenie poprzedziło badanie lekarskie wnioskodawcy, otrzymał on środki medyczne w związku ze zgłoszonym z nadciśnieniem, przebywał sam w celi która była standardowo wyposażona. Wnioskodawca podkreślił, że stosunek funkcjonariuszy policji był do niego życzliwy, miał możliwość korzystania z łazienki i toalety. Postanowieniem z dnia 26 września 2009r Sąd Rejonowy dla Warszawy Mokotowa zastosował wobec wnioskodawcy środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres 3 miesięcy od dnia zatrzymania z zastrzeżeniem, że środek ten zostanie niezwłocznie uchylony z chwilą wpłaty 50 000 zł tytułem poręczenia majątkowego. Sąd określił termin wpłaty sumy poręczenia na 2 tygodnie. Jako środek o charakterze wolnościowym miał być także w wypadku uchylecia tymczasowego aresztowania zastosowany zakaz opuszczania kraju wraz z zatrzymaniem paszportu. Bezpośrednio po ogłoszeniu postanowienia i opuszczeniu budynku Sądu Rejonowego wnioskodawca został przewieziony do L. i osadzony w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych, w którym przebywał od 26 września od godziny 20.30 do 28 września 2009 do godziny 16.35. Warunki w jakich przebywał wnioskodawca wedle jego relacji były niehumanitarne. Przez cały czas było włączone światło, w sali nie było łóżka, jedynie na noc przynoszony był materac, nie było w skutek oklejenia okna folią dostępu światła dziennego, pomieszczenie było akustycznie wyizolowane, w pomieszczeniu nie było sanitariatów. Zgodnie z relacją wnioskodawcy okres pobytu w tym właśnie pomieszczeniu był dla niego najbardziej stresujący. Z pisemnych motywów zaskarżonego orzeczenia wiemy także, iż warunki w jakich przebywał wówczas wnioskodawca w sposób oczywisty wpłynęły na ocenę wysokości przyznanego zadośćuczynienia. Tymczasem, z pisemnych motywów orzeczenia wynika, iż Sąd nie ustalił w sposób bezsporny gdzie tak naprawdę w okresie od 26 do 28 września 2009r przebywał wnioskodawca, ani jakie panowały tam warunki. Zasadny jest wobec tego zarzut sformułowany w apelacji prokuratora tj. obraza prawa procesowego art. 170§ 1pkt. 5 k.p.k. polegająca na niezasadnym oddaleniu wniosku dowodowego o uzupełnienie materiału dowodowego poprzez ustalenie warunków pobytu wnioskodawcy w L., a przede wszystkim weryfikacji, czy miejsce opisane w dokumentach znajdujących się w aktach sprawy, pomimo negacji wnioskodawcy co do jego opisu, jest rzeczywistym miejscem w którym przebywał B. S. w okresie od 26 do 28 września 2009r. Podkreślić należy iż, jak wynika z protokołu rozprawy, wnioskowi prokuratora strona przeciwna się nie sprzeciwiała. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy winien uzupełnić postępowanie dowodowe o poczynienie ustaleń co do lokalizacji przedmiotowego pomieszczenia, dokonania jego oględzin z udziałem stron postępowania, wreszcie, gdyby zaszła potrzeba, dokonania przesłuchania w charakterze świadków funkcjonariuszy właściwej służby, którzy w okresie od 26 do 28 września 2009 r pełnili obowiązki służbowe w ww. pomieszczeniu. Dopiero tak przeprowadzone postępowanie dowodowe, pozwoli wydać

orzeczenie w zakresie zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne, z uwagi na umorzenie postępowania, tymczasowe aresztowanie wnioskodawcy.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Apelacyjny orzekł jak w wyroku.